

MAKEDONYA VİLAYETLERİNDEN 1900-1908 ARASI AMERİKA'YA YAPILAN GÖÇLER

Özer ÖZBOZDAĞLI*

Öz

Makedonya 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşındaki son Ayastefanos Antlaşması'nın yerine imzalanan 13 Temmuz 1878 tarihli Berlin Antlaşması'yla reformlar yapılması koşuluyla Osmanlı devletine bırakıldı. Makedonya, Balkan ve Avrupalı devletlerin müdahaleleriyle kronikleşen bir sorun olarak Osmanlı Devleti'nin gündemine oturdu. 20. yüzyılın başında Makedonya'daki koşulların incelenmesinde göz ardı edilmemesi gereken unsurlardan biri de göçtür. Makedonya'da insanların sebebiyle Bulgaristan, Sırbistan, Romanya ve Avusturya gibi ülkelere göç etmesi olağan bir durumdur. Asıl önemlisi İinden Ayaklanması sonrası genç nüfusun Amerika'ya göç etmesiydi. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle 20. yüzyılın başında başlayan göçler İinden Ayaklanması sonrası artan bir grafik seyretti. 1900-1908 yılları arasında Makedonya vilayetlerinden (Selanik, Manastır, Kosova) Amerika'ya 75.000 kişinin göç ettiği tahmin edilmektedir. Göçlerin Makedonya için ekonomik, sosyal ve siyasi birtakım sonuçları olmuştur. Bu çalışmada Makedonya vilayetlerinden Amerika'ya göçler ve sonuçları üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı Devleti, Makedonya Vilayetleri, İinden Ayaklanması, Amerika, Göç*

Abstract

Migrations from Macedonian Provinces to America between 1900 and 1908

Macedonia was left to the Ottoman Empire on the condition that reforms were made by the Berlin Treaty of 13 July 1878, which was signed in place of the Treaty of San Stefano after the Russo-Turkish War of 1877-1878. Macedonia became a very hot issue for the Ottoman Empire as a problem that became chronic with the interventions of the Balkan and European states. Migration is one of the factors that should not be ignored when examining the conditions in Macedonia at the beginning of the 20th century. It was common for people in Macedonia to leave for countries including Bulgaria, Serbia, Romania and Austria due to unemployment. The main problem was migration of the young population to the North America after the Ilinden Uprising. Migration, which started at the beginning of the 20th century due to financial difficulties, exhibited an

* Dr. Öğr. Üyesi, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü/Hatay. E-posta: oozbozdogli@gmail.com. ORCID: 0000-0003-3486-7270
(Makale Gönderim Tarihi: 16.03.2020 - Makale Kabul Tarihi: 20.10.2020)

increasing trend following the Ilinden Uprising. It is estimated that 75,000 people migrate from Macedonian provinces to America between 1900 and 1908. Migration has had certain economic, social and political implications for Macedonia. This study will focus on migration from Macedonian provinces (Thessaloniki, Manastir, Kosovo) to America and its implications.

Keywords: *Ottoman Empire, Macedonian Provinces, Ilinden Uprising, America, Migration*

Giriş

Ulusların vatani ABD'nin oluşmasında göçler etkili olmuştur. Amerikan tarihi aynı zamanda göç tarihidir. 19. yüzyılda Amerika'daki endüstriyel ve kentsel gelişme, ekonomik anlamda daha iyi yaşam standartlarına kavuşmak isteyen insanları yenedünyaya çekiyordu. Amerika, dini özgürlük, askeri hizmet ve savaştan kaçanlar, aşırı yoksulluktan kaçarak yenedünyanın efsanevi zenginliklerinden pay almak umudunda olanlar için vaat edilmiş topraktı.¹ Bununla beraber, Amerika'nın liberal göç politikaları göçmenlere farklı fırsatlar sunuyordu. 1821-1915 yılları arasında yaklaşık 46 milyon insan yenedünya olarak ifade edilen Amerika kıtasına göç etti. Göçte 44 milyonla Avrupalılar birinci sırada, Asyalılar ise ikinci sıradaydı. 1821-1915 yılları arasında kaydedilen göçün yaklaşık %62'si ABD'ye, %9'u Arjantin'e, %8'i Kanada'ya, %7'si Brezilya'ya gerçekleşti. Göçün 11-12 milyonluk kısmı 1880 öncesi, kalan 32'i milyonluk kısmı ise 1880 sonrası gerçekleşti.² Amerika, 1880'li yıllara kadar serbest göç politikası uygulamış, bu siyaset 19. yüzyılın sonlarına kadar sorgulanmamıştır. 1880'lerde göçmen sayısının artması, bazı bölgelerde iktisadi şartların kötüleşmesi üzerine Amerikan Kongresi göçü denetim altına alacak kanunları kabul etmeye başladı. 3 Ağustos 1882 tarihinde kabul edilen genel nitelikli göç kanununun ile elli *cent* kelle vergisi alınması, akıl hastası geri zekâlı, suçlulukları mahkûmiyetle tescilli olanlar ile kamuya yük oluşturabilecek kişilerin engellenmesi kararlaştırıldı. 1880'den Birinci Dünya Savaşı'na kadar geçen dönemde ABD'ye gelen göçmen sayısında ciddi bir artış oldu.³ 20. Yüzyılın ilk on beş yılında, çoğunluğu New York limanındaki Ellis adasında kurulan Federal göç merkezinden geçen 14,5 milyon göçmen gelmiştir. Göçmenlerin çoğu Güney ve Doğu Avrupa ülkelerindendi. Rusya, İtalya, Yunanistan, Romanya, Bulgaristan Avusturya-Macaristan, Osmanlı gibi ülkelerden gelen bu yeni göçmenler Kuzeybatı Avrupa Ülkelerinden giden eski göçmenlere kıyasla daha vasıfsızdı ve çok azı zanaat sahibiydi.⁴

Güney ve Doğu Avrupa'nın göçmenleri yoksul ve iş eğitimi düşük insanlardı. Bu insanlar ya yerlerinden edilmiş köylülerdi ya da el sanatları fabrika üretimine dönüşen zanaatkârlardı.⁵ Yeni göçmenler beceri ve ustalık gerektirmeyen basit işler için ciddi bir emek gücü oluşturdular. Güney ve Doğu Avrupa'dan giden göçmenler madenlerde, değirmenlerde, fabrikalarda iş bulabilmekteydiler.⁶ Doğu ve Güney Avrupa'dan göç

¹ Nevins ve Commager 2016, s. 269.

² Kenwood ve Lougheed 2002, s. 47.

³ Bali 2018, s. 26-28.

⁴ Zinn 2005, s. 281.

⁵ Kenwood ve Lougheed 2002, s. 50.

⁶ Nevins ve Commager 2016, s. 270.

Makedonya Vilayetlerinden 1900-1908 Arası Amerika'ya Yapılan Göçler

hareketlerinin yoğunlaştığı dönemde Osmanlı topraklarından da Amerika'ya göçler gerçekleşti. Karpat'a göre, 1860-1914 yılları arasında Amerika kıtasına yaklaşık 1.200.000 Osmanlı vatandaşı göç etti. Bu göçler yoğun olarak Suriye, Cebel-i Lübnan bölgesinden yapıldı.⁷ 19.yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarından itibaren Osmanlının Avrupa'daki topraklarından da Amerika'ya göçler gerçekleşti. Bulgaristan, Yanya, İşkodra ve Makedonya vilayetlerinden çok sayıda insan Amerika'ya göç etti.

Makedonya 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşından sonra Ayastefanos Antlaşması'nın yerine imzalanan 13 Temmuz 1878 tarihli Berlin Antlaşması'yla reformlar yapılması koşuluyla Osmanlı idaresine bırakıldı. Osmanlı Makedonyası Selanik, Manastır ve Kosova vilayetlerinin bazı kesimlerinden oluşmaktaydı. Berlin Antlaşması'nın 23. maddesi Makedonya'da Avrupa devletlerinin denetiminde reform yapılmasını öngörmekteydi. Osmanlı devlet adamları Avrupa devletlerini müdahalesini önlemek için sorunu bir iç güvenlik meselesi olarak ele aldılar. Makedonya, 1890'ların sonuna doğru başlayan komitacılık faaliyetleriyle büyük devletlerin gündemine tekrar yerleşmeye başladı ve 1902 Cuma-Bala ayaklanmasından sonra uluslararası bir sorun oldu. Rusya ve Avusturya'nın baskılarından sonra II. Abdülhamid Makedonya vilayetlerinde ıslahat için bir irade yayınladı. Fakat olaylar durmamış, Nisan 1903'te Selanik'te bombalama olayları meydana gelmiş ve Ağustos ayının başında İlinden Ayaklanması başlamıştır. Ekim 1903'te Avusturya ve Rusya'nın dikte ettiği Mürzsteg reform planı açıklandı. Böylece Makedonya'da yabancı vesayeti başladı.⁸ Makedonya sorunu Balkan ve Avrupalı devletlerin müdahaleleriyle kronikleşen uluslararası bir sorun olarak Osmanlı Devleti'nin gündemine oturdu. Osmanlı Devleti Makedonya'da komitacılarla mücadele ederken, bir taraftan da Avrupalı devletlerin reform taleplerini karşılamak zorunda kaldı. Makedonya vilayetlerinde asayiş ve otoritenin sağlanması meselesi II. Abdülhamid döneminin en önemli konu başlıklarından biridir. Kronikleşen bu sorun bir noktada rejimin geleceğini de belirleyecektir.

20. Yüzyılın başında Makedonya'daki koşulların incelenmesinde dikkate alınması gereken diğer bir unsur da göçtür. Makedonya'daki Bulgarların, Rumların ve Sırların işsizlik yüzünden Bulgaristan, Romanya, Yunanistan, Sırbistan ve Avusturya gibi ülkeler gitmesi olağan bir durumdu.⁹ Asıl önemli sorun İlinden Ayaklanması sonrası genç nüfusun Kuzey Amerika'ya göç etmesiydi. Makedonya İç Devrim Örgütü Ağustos 1903 günü Slavların İlinden dedikleri Aziz İlyâ yortusunda Osmanlı Devleti'ne karşı Manastır vilayetinde ayaklanma başlattı. Komitacılar isyan boyunca Müslüman köylerini basıp ahalisini katletti, köyleri yaktı, demiryolu ve telgraf hatlarını tahrip etti, hükümet konakları ve jandarma karakollarını havaya uçurdu, yaktı. Çatışmalarda yaklaşık 5000 kişi hayatını kaybetti ve 200 köy yandı. İsyân sonrasında yaklaşık 70.000 kişi evsiz kaldı ve 30.000 Bulgar Bulgaristan'a göç etti.¹⁰ İlinden Ayaklanması'nın Makedonya'da yarattığı olumsuz siyasi ortam hayatın diğer alanlarında da kendisini gösterdi. En önemli etkilerinden biri de Amerika'ya yapılan göçü kitlesel hale

⁷ Karpat 1985, s. 185.

⁸ Adanır 2001, s. 44; Çetinsaya 2016, s. 378; Hacısalihoğlu 2008, s. 2-105.

⁹ Adanır 2001, s. 44.

¹⁰ Ahabab 2015, 1/1, s. 121-124; Tekeli 2003, s. 76.

gelmesidir. Bu çalışmanın amacı da Makedonya vilayetlerinden (Selanik, Manastır ve Kosova) Amerika'ya yapılan göçlerin sebeplerini ve sonuçlarını ayrıntılarıyla ortaya koymaktır.

1. Makedonya Vilayetlerinden Amerika'ya Göçün Sebepleri

Amerika Birleşik Devletleri'ne Makedonya'dan göç 20. yüzyılım başında başladı. Göçün en temel sebebi ekonomik sıkıntılardır. Osmanlı belgelerinde göçün ekonomik sıkıntılardan kaynaklandığı belirtilmektedir. Klasik itme-çekme teorisinde düşük gelirli bir bölgeden yüksek gelirli bir bölgeye göç meydana geleceği belirtilir. Ekonomi kuramlarına göre, işçilerin uluslararası göç hareketi ülkeler arasındaki ücret farklılığından ileri gelmektedir. İşgücü fazlası, iş imkânlarının kısıtlı olması gibi nedenlerden dolayı düşük ücretli ülkelere yüksek ücretli ülkelere göç olmaktadır. Bireyler yüksek kazanç sağlamayı umdukları yerlere göç etmeye karar vermektedirler.¹¹ Makedonya'da ekonomik ve toplumsal koşulların bozulması en önemli itici faktörlerdendi. Makedonya'da itici güçler işsizlik, toprak yetersizliği, düşük gelir ve politik sorunlardı. Kırsal yoksulluk birçok köylüyü yurt dışında ekonomik fırsatlar aramaya zorladı. Köylü üzerinde artan vergi yükleri, toplumsal şiddet ve politik eşkıyalık, arazi bölünmelerinin getirdiği her aile için tarımsal üretimin azalması (küçük aile arazileri) işgücünü zorunlu kılan faktörlerdendi.¹² Göçmenlerin yaklaşık %80'i köylüydü ve bekâr erkeklerden oluşmaktaydı. Çalışma yaşında olan erkeler daha fazla ekonomik gelir için evlerini terk ettiler. Gittikleri ülkede günlük üç lira kazanabilecek olmaları göç ve firar eğilimini arttırmaktaydı.¹³

Makedonya kırsalında köylülerin mülksüzleşmesi köylülerin ortakçı ve yarıcı konumuna düşmelerine neden oldu.¹⁴ Özellikle Makedonya'nın dağlık kesimlerinde işletmek için yeterince toprağın olmadığı bir dönemde ovadaki tarımın arazisinin mera ve hayvancılık lehine azalması köylü için ciddi sorundu.¹⁵ Bir diğer neden vilayetlerde artan şiddet ve asayiş sorunlarıydı. Makedonya köylüsü üzerinde komitaların artan baskıları, köylünün komitalara destek vermemesi göçün en önemli nedenlerinden biriydi. İşsizlik sebebiyle olduğu kadar daha iyi yaşam şartlarına kavuşmak veya sürekli çatışma ortamından uzaklaşmak gibi sebeplerle insanlar komşu devletlere ve Amerika'ya göç ediyorlardı.

Ulaşım devrimi Amerika'ya göçü arttıran ve hızlandıran bir başka faktör oldu. İki teknolojik gelişme göçü hızlandırdı. Avrupa kıtasından Amerika'ya göçte en büyük patlama buharlı gemilerin yelkenli gemilerin yerini almasıyla oldu. Planlı ve daha hızlı geçişleri sağlayan buharlı gemilerle seyahatler 1 veya 2 hafta sürmekteydi.¹⁶ Böylece bir ayın üzerinde bir zamanda ulaşılan Amerika, buharlı gemilerle bir veya en fazla iki haftada ulaşılabilir hale gelmişti. Buharlı gemiler hareket günleri belli düzeni tarifelerle

¹¹ Unat 2017, s. 53-54.

¹² Michaelidis 2005, s. 79.

¹³ Genç ve Bozkurt 2010, s. 76.

¹⁴ Kutlu 2007, s. 152.

¹⁵ Adanır 2001, s. 44.

¹⁶ Grabowski 1999, s. 26.

çalışıyorlardı.¹⁷ Ulaşımındaki bu devrim sayesinde 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında binlerce insan Amerika'ya gitti. Bir diğer önemli teknik gelişme haberleşme ve basımda yaşanan gelişmelerdi. Telgraf, buharla çalışan matbaalar Avrupa'nın Amerika hakkında bilgi edinme yönteminde devrim yarattı. "Sınırsız ekonomik fırsatlar ülkesi Amerika" bu imgenin yaygınlaşmasında gezi rehberleri, mektuplar, acentelerin ilanları ve kişisel anlatılar etkiliydi.

Amerika'daki yaşam koşulları ve iş imkânları en önemli çekici faktörlerdendi. Amerika'nın sunduğu ekonomik fırsatlar birinci motive edici güçtü. Endüstrileşmeyle gelişen iş imkânları ve ulaşım ağları insanları Kuzey Amerika'ya doğru yöneltmiştir. Amerika'daki yüksek gelir, iş gücü talebi ve istihdam fırsatları gibi unsurlar Amerika'ya emek göçüne neden oldu. Özellikle Fabrikalarda ve madenlerde iş imkânları göçe neden oldu. Uzun mesafeli göçlerde göçmenler büyük endüstri merkezlerine yönelmekteydiler. Amerika'da vasıfsız işçilere ödenen ücretler Osmanlının beş-on katıydı. Bu durum insanlara birkaç senede çok iyi bir tasarruf yapma imkânı sunuyordu.¹⁸

1909 tarihli Amerika Vatandaşlık ve Göçmen Bürosu'nun raporu, Makedonya'dan artan göç akımının itme-çekme faktörlerini tespit etti; anarşiyle sınırlanan iklim, Kuzey Amerika'daki hazır işler, acenteler tarafından işçi toplanması.¹⁹

1.1. Seyahat Kumpanyaları ve Göç Yolları

Seyahat kumpanyaları ve genişleyen acente ağları Amerika'ya göçü kolaylaştırdı. Vapur kumpanyaları ve acenteler halkı göçe teşvik etmekteydiler. Kumpanyaların 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı limanlarına gelişi Kuzey Amerika'ya göçü kolaylaştıran bir diğer faktördü. Kar etmek isteyen gemi kumpanyaları ile tefeci ve işçi simsarlarının Amerika'ya göçü teşvik için sarf ettiği gayretler göçü arttıran bir başka etkendi. Amerika'ya sefer yapan gemi kumpanyalarının biletlerini satan acenteler, yüksek faizle borç veren tefeciler, ucuz iş gücü elde etmek isteyen simsarlar, herkes göçü artırmak için Amerika'yı fırsatlar ülkesi olarak anlatmaktaydı.²⁰

Buharlı gemiler göçmenlere köylerini terk etmenin pratik yollarını sağladı. Büyük Avrupa şirketleri Osmanlı ülkesinde bilet acenteleri kurdular. Makedonya'da acentelerin Manastır vilayetinde yoğunlaştığı tespit edildi. Manastır vilayetinde kurulan seyahat acenteleri Amerika'ya gidişte etkili rol oynadı. Manastır'da Avusturya, Romanya ve Bulgaristan'a ticaret için pasaport alan şahısların, yerli ve yabancılar tarafından işletilmekte olan acenteler vasıtasıyla Amerika'ya gönderilmekte veya teşvik edilmekteydiler. Manastır vilayetinde 17 acente faaliyet göstermekteydi. Yurtdışı patentli bu acentelerin 13'ü Osmanlı tebaası, 1'i Alman, 1'i Fransız, 2'si ise Avusturya uyruklu kişiler tarafından işletilmekteydi.²¹ Alman kumpanyaları Makedonya

¹⁷ Grabowski 1999, s. 21; Bali 2018, s. 24.

¹⁸ Bali 2018, s. 23-24.

¹⁹ Michaelidis 2005, s. 93

²⁰ Bali 2018, s. 25.

²¹ Manastır'da faaliyet gösteren kumpanyalar şunlardır; *Misler* kumpanyası (merkez şubesi ve 2 acentesi), Fransız Kumpanyası, Hamburg Amerikan Kumpanyası (3 acentesi), *Konaret*

vilayetlerinde etkili bir ulaşım kurdular. Hamburg Amerikan şirketi bunlardan bir tanesidir.²² Bu şirketin Manastır'da biri Debre oteli karşısında diğeri keresteciler çarşısında olmak üzere 2 acentesi vardı. Amerika'ya yolcu taşıyan Alman kumpanyası Misler'in yöneticilerinden olan Möyö Evalden kumpanyanın Pirlepe, Resne, Ohri, Görice ve Kesriye'deki şubelerini teftiş etmek üzere Manastır'a geldiği, acente bulunmayan bölgelere de gitmek istediği anlaşılmıştır. Bu acentelerin Makedonya vilayetleri ahalisini Amerika'ya ve Avrupa'ya göçe teşvik etmelerine müsaade edilememesi istenmiştir.²³ *Manastır'da Cibniyaki ve Dardafoş* isiminde iki şahsın Kozona kazasında bir acente kurarak Amerika'ya göçmen göndermek için Alman Vapur kumpanyasının temsilciliğini aldıkları tespit edilmiştir. Bu acentenin gönderdiği 20 şahıs Pire'den vapura binerek New York'a gitmiştir. Konstantin adlı bir başka şahsın başka bir Alman Vapur kumpanyasının temsilciliğini yaptığı ve bunların Selanik'te de acentelerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bilgiler Yunanistan ve Pire Baş Şehbenderliğine bildirilmiştir.²⁴

Bir diğer kumpanya Fransız Buharlı deniz nakliyat gemisi Mesajeri Maritim kumpanyasıydı. Bu kumpanyanın Selanik acentesi Amerika'ya göçte önemli bir aracıydı. ²⁵ Amerika'ya ayak basanlar gönderdikleri mektuplarda gelecek olanlara Fransız Kumpanyasını tercih etmelerini tavsiye etmişlerdir. Bu kumpanyanın daha az para talep ettiği ve daha iyi muamele yaptığı belirtilmekteydi. ²⁶ Kumpanyalar, acenteleri aracılığıyla kırsaldaki ahaliye ulaşmış özellikle köylüleri göçe teşvik etmiştir. Kumpanyaların adamları veya temsilcilikleri köyleri dolaşarak göç edecek kişileri aramaktadırlar. Örneğin, Radovişte'de ele geçirilen bir ilanda; Amerika'da ameleye ihtiyaç olduğu, bir kişiye 20 kuruştan 100 kuruşa yevmiye verildiği belirtilmekteydi. ²⁷

Yolcu taşımanın karlı bir işe dönüşmesiyle kaçak göçmen taşımak için kurulan acentelerin sayısında artış olmuştur. Buna bağlı olarak kumpanyalar ve acenteler arasında müşteri kapmak için rekabet başlamıştır. Daha fazla kazanç peşinde koşan acenteler Firari gidenlere ulaşım ağı sağlamaktaydı. Kumpanya ve acenteler firari gidişleri de organize etmişlerdir. Şirket ve acentelerin faaliyetleriyle birlikte simsarlık gibi yeni bir iş alanı ortaya çıkmıştır. Firara aracılık eden bu simsarlar illegal yollarla yurtdışına çıkmak isteyenlerden aldıkları para karşılığında firari organize etmekte ve kolaylaştırmaktaydılar.²⁸ Manastır valiliği, Müslüman ve Hıristiyan gençlerin İzmir, Selanik ve Çanakale yoluyla İstanbul'a gitmek için aldıkları tezkerelerle Pire, Korfu ve Girit'e uğrayan vapurlara binerek Draç taraflarında aktarma suretiyle Amerika'ya firar ettiklerini belirlemiştir. Özellikle İlbasan'dan gelen birkaç kafilenin bu yolla

Kumpanyası (5 acentesi), *Nordeç* Kumpanyası, Otur Amerikan Kumpanyası, *Hangralay* Amerikan Kumpanyası. BOA, DH. MKT. 1143/27, 20 Kanun-i evvel 1322 (2 Ocak 1907).

²² Daniels 1991, s. 103.

²³ BOA, DH. MKT. 11438/27, 16 Kanun-i sani 1322 (29 Ocak 1907).

²⁴ BOA, DH. TMIK. M. 2585/58, 27 Kanun-i sani 1323 (9 Şubat 1908).

²⁵ Günaydın 2019, s. 87-88.

²⁶ İsmail Hakkı, *Tanın* 1324, No: 107, s. 2.

²⁷ BOA, TFR. I. UM. 19/1802, 18 Kanun-i evvel 1321 (31 Aralık 1905).

²⁸ Genç ve Bozkurt 2010, s. 7.

Amerika'ya gittikleri İşkodra vilayetinden bildirilmiştir. Firarilerin, Musul kumpanyası ve Singer Fabrikasına ait gemilerle gittikleri tespit edilmiştir.²⁹

Kumpanyalar göçü organize etmekle birlikte Amerika'ya girmek için gerekli olan yüz Frank'ı da borç olarak göçmenlere vermektedirler. Amerika'ya girebilmek için her şahsın 100 Frank'a sahip olması gerekiyordu. Yüzde kırktan yüzde yüzlere varan faiz karşılığı verilen borç karşılığında kişilere bir beyanname imzalatılmaktaydı. Borcu kişinin Makedonya'da kalan ailesi ödemekteydi.³⁰

Göçmenler, Fransa, Almanya, Yunanistan ve Avusturya-Macaristan üzerinden Amerika'ya gitmekteydiler. Fransa'nın Marsilya, Yunanistan'ın Pire ve Petras, İtalya'nın Napoli ve Trieste, Almanya'nın Bremen ve Hamburg limanlarından gidilmekteydi. Fransa üzerinden gidecek göçmenler Viyana yoluyla Paris'e ulaşır, Le Havr limanından vapurla hareket etmekteydiler.³¹

2. Göç

Makedonya vilayetlerinden Amerika'ya göç 1900'lerin başında başladı. Osmanlı belgelerinde göçlerin işçilik ve amelelik için gerçekleştiği belirtilmektedir. İşsiz erkekler uzun mesafeli göçü bir fırsat olarak gördüler. İşçi göçlerinde bireysel tercihler ön plandadır, gidenler daha sonra diğer aile bireylerini ve akrabalarını yanına çekebilirler.³² Massey'e göre, göç hareketine katılan kişiler yurtdışında akrabaları, yakınları ve hemşerileri olması halinde daha kolaylıkla göç etmeye karar verirler.³³ Öncü göçmenler mektup ve para ile geri bildirimde bulunmaya başladı.³⁴ İlk gidenlerin kurdukları bilgi ağları ve bilgi akışı (potansiyel göçmenin nasıl gideceği, transferi ayarlama, maliyeti, gerekli belgeler, iş imkânları ücretler) yeni gidenleri cesaretlendirmiş ve kitlesel göçü tetiklemiştir. Göçmenlerin gönderdikleri mektuplar Makedonya'daki köylülerin göçlerini tetikleyici etki yapmıştır. Mektuplarda geçenler halk arasında anlatıldı. Bu durum Amerika'ya göçlerin kitlesel olarak artmasını sağladı. Makedonya'da göç artık kolektif bir olgudur. Çoğunluk iki veya üç yıl sonra eve dönmeyi planlayan bir servet aramak için yurtdışına giden erkeklerdi. Göç edenlerin 3/4'ü Bulgar'dı. Göçmenlerin ilk amaçları köylülerini aramak ve ücretli iş bulmaktı. Sermaye biriktiren göçmenlerin çoğu birkaç yıl sonra memleketlerine dönmeyi umuyordu. Amerika'ya gidenler günlük 40-50 kuruş ve daha fazla yevmiyeye çalışmaktaydı.³⁵

İlinden Ayaklanması Makedonya'da halk için bir kaos kaynağı oldu. Manastır vilayetinde birçok köy ayaklanmadan etkilendi ve kırsal alanlarda yaşayan Bulgarlarda göç eğilimi başladı. Makedonya bölgesindeki Bulgar nüfusun büyük çoğunluğu kasabalarda ve köylerde yaşamaktaydı. Avrupa güçlerinin reform dayatmalarından

²⁹ BOA, TFR. I. MN. 127/12630, 26 Mayıs 1322 (9 Haziran 1907).

³⁰ İsmail Hakkı, *Tanin* 1324, No: 107, s. 2.

³¹ İsmail Hakkı, *Tanin* 1324, No: 107, s. 2; Hillstrom 2009, s. 33-34.

³² Michaelidis 2005, s. 74.

³³ Unat 2017, s. 69.

³⁴ Michaelidis 2005, s. 74.

³⁵ BOA, BEO. 3116/233675, 20 Temmuz 1323 (2 Ağustos 1907).

sonra hayatlarında iyileşme görmeyen Bulgar köylüler göç kitleler halinde Amerika'ya göç etmeye başladılar. İlk göçmenler Makedonya'nın batı kesimlerinden ve Manastır vilayetinden Amerika'ya gitti.³⁶ Göçmenlerin büyük çoğunluğu Manastır, Kesriye, Kostria (Kostur), Florina (Lerin), ve Güneybatı Makedonya bölgesinden idi. Buralar isyancılarla Osmanlı ordusu arasında en şiddetli çatışmaların yaşandığı bölgelerdi. Yeni Dünya'ya göç eden Bulgarların %70-90'ı Bitola, Kostur ve Florina şehirlerindendi.³⁷ Göçmenlerin çoğu genç erkeklerdi; marangoz, demirci, terzi, ayakkabı imalatçısı gibi zanaatkarlar ve esnaflardı. Bulgarlar, Makedonya'dan Romanya, Yunanistan ve Avusturya üzerinden Amerika'ya göç etmekteydi.³⁸ Amerika'daki Bulgar göçmenlerin %75'inden fazlası 1912'ye kadar Makedonya'dan göç eden Bulgarlardı. 1904 yılında İngiltere'nin Manastır Konsolosu İlinden Ayaklanması'ndan sonra af hükümlerinin genel olarak yerine getirilmemesinden dolayı Amerika'ya geniş çapta göçün devam ettiği belirtilmiştir. Köylülerin bazıları Romanya, Avusturya, Bulgaristan'a diğerlerinin ise Amerika'ya gittiği, Manastır vilayetinden 151'den fazla kişinin göç ettiği ve aftan yararlanan mahkûmların bir kısmının da gitmeyi planladığı belirtilmiştir.³⁹

İlinden ayaklanmasından sonra Amerika'ya göçler artan bir grafik seyretmiştir. Ravenstein göçün zamanla zincirleme olarak geliştiğini belirtmektedir. İlk göç dalgası domino etkisi yaparak başka göçleri de tetiklemiştir.⁴⁰ Pripic'e göre Makedonya'dan Amerika'ya göç edenlerin sayısı 1900'de 204 iken bu sayı 1903'te 6500'e yükseldi. Bu sayı 1906'da yaklaşık 12.000'e, 1907'de ise 27.000'e yükselmiştir. Pripic, bu sayının içerisinde Sırp'ları ve Karadağlıları da vermektedir. 1906'da Makedonya'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmek için bir günde 600 göçmenin ayrıldığı belirtilmektedir.⁴¹ Bir hesaplama göre; 1902-1906 yılları arasında göç edenlerin sayısı 25.000 idi. Bu Makedonya'da çalışabilir erkek nüfusunun %10'ununa tekâmül ediyordu.⁴²

İngiltere'nin Manastır konsolosuna göre, ekonomik sıkıntılar sebebiyle Florina ve vilayetin diğer kısımlarından binlerce kişi Amerika'ya göç etmiştir. 1905 yılında en çok Bulgar'ın yaşadığı kazalardan biri olan Pirlepe kazasından yaklaşık 3000 kişinin Amerika'ya gittiğini belirtilmektedir. Konsolosa göre, 1906 Ocak ayında Pirlepe kazasından 300 köylü Amerika'ya gitmiştir. İlk göçmenlerin gittiği Florina kazasına Amerika'dan para geldiği için halk biraz rahatlamıştır.⁴³

İsmail Hakkı'ya göre, 1906 yılında Fransız Transatlantik kumpanyasıyla 3000, diğer bir kumpanyayla 2000 kişi Amerika'ya göç etmiştir. Göçmenlerin büyük kısmı Amerika Birleşik Devletlerine gitmektedirler. Granit City şehrine yerleşmektedirler. Granit City'de bulunan yaklaşık 23.000 Makedonyalı madenlerde çalışmaktadır. Günde 12/14 saat çalışan işçiler 10 franktan 20 Frank'a kadar yevmiye almaktadırlar.

³⁶ Michaelidis 2005, s. 79.

³⁷ Michaelidis 2005, s. 95.

³⁸ Pripic 1976, s. 216.

³⁹ HCPP 1904, s. 95, 146.

⁴⁰ Çağlayan 2006, s. 70; Ünlü 2018, s. 16.

⁴¹ Michaelidis 2005, s. 73.

⁴² Adanır 2001, s. 44.

⁴³ HCPP 1907, s. 5-6.

Bunlardan başka 1000 kişi Teksas'a, 1000 kişi Kanada'ya 250 kişi de San Francisco'ya gitmiştir.⁴⁴ İsmail Hakkı'ya göre, 5 sene zarfında Amerika'ya hicret edenlerin sayısı 75.000 kişidir. Bunların çoğu Slav'dı. 1907 yılı Ocak ayından Ekim ayının başına kadar Üsküp'te 2500 kişi Amerika'ya gitmiştir. Bunlardan 150 kişi New Orleans'a, 300'ü Galveston'a, altısı Buenos Aires'e geri kalamı da İndiana Polis ve Chicago şehirlerine gitmiştir. Ucuz ücretle çalışan ameleler diğer şehirlerde fazla olduğu için Makedonyalılar Amerika'nın batı şehirlerine doğru gitmektedir.⁴⁵ Köylüler beceri ve vasıf gerektirmeyen madenlerde, demiryolu hatlarında istihdam edilmekteydiler. St. Louis ve Granit City şehirlerine giden göçmenler madenlerde ve demir çelik tesislerinde vasıfsız işgücü gerektiren pozisyonlarda günlükü 1,50 dolardan çalıştılar.

İngiltere'nin Manastır konsolosu, 1907 yılında yazdığı raporda; son birkaç yılda 2/3'si Bulgar olan Manastır vilayetinden Amerika'ya 60.000 köylünün göç ettiğini belirtmektedir.⁴⁶ Fransız Büyükelçisine göre, Makedonların 1907'den itibaren yılda 15.000 kişilik bir kitleye ulaşacak ölçüde göç etmekteydiler.⁴⁷

Göçmenler sadece ABD'ye değil Kanada ve Latin Amerika ülkelerine de göç etmişlerdir.⁴⁸ Kanada'ya göçlerin büyük bölümü Toronto'ya yerleşmiştir. Bunların yarısından fazlası Kostur (eğri planka) bölgesindedir. Geri kalanların büyük çoğunluğu Florina, Prespa, Ohrid ve Manastır bölgesindedir. 1910'da Toronto'da 1090 Makedon vardı.⁴⁹ Bu göçmenler demiryolu işlerinde ve fabrikalarda çalıştılar. 1906 yılında Resne köylerinden bir kısım halk Buenos Aires gitmiştir. İsmail Hakkı, Manastır civarından bir köyden 30 kişinin de Şili'ye gittiğini belirtmektedir.⁵⁰

1900-1908 yılları arasında Makedonya'dan ABD'ye 75.000 kişinin göç ettiği tahmin edilmektedir. ABD'li yetkililer için Makedonya'dan gelen göçmenlerin kim oldukları konusunda kafa karışıklığı vardı. Bu göçmenlerin çoğu döneme ait giriş kayıtlarında genellikle Türk, Bulgar, Sırp veya Yunan vatandaşı olarak listelendiler. Bu sebeple Makedonya'dan giden göçmenlerin kesin sayılarını belirlemek zordur.⁵¹ Makedonya vilayetlerinden Amerika'ya göçler II. Meşrutiyet'in ilanından sonra artarak devam etmiştir.

3. Osmanlı Devleti ve Göç

1903 yılından önce çok az sayıda Makedonya göçmeni Kuzey Amerika'ya gitti. Manastır'ın *Bof* nahiyesi ahalisinden birkaç kişi Amerika'ya para kazanmak için gitti. İlk tecrübe başarıyla sonuçlanınca memleketlerindeki akrabalarını ve dostlarını davet ettiler.⁵² Florina kazasına bağlı *Bofer* köyünden 9 kişi Avusturya'ya gitmek üzere

⁴⁴ İsmail Hakkı, *Tanin* 1324, No: 104, s. 2.

⁴⁵ İsmail Hakkı, *Tanin* 1324, No: 105, s. 2.

⁴⁶ HCPP 1908, s. 228-29.

⁴⁷ Karpat 2003, s. 285.

⁴⁸ Günaydın 2019, s. 19.

⁴⁹ Michaelidis 2005, s. 96.

⁵⁰ İsmail Hakkı, *Tanin* 1324, s. 2.

⁵¹ Powell 2005, s. 183.

⁵² İsmail Hakkı, *Tanin* 1324, No: 104, s. 2.

aldıkları pasaportlarla gemiye aktarma yapacakları sırada üzerlerinde Amerika'ya gitmek için vapur biletleri olduğu tespit edilmiştir. Şahıslar ilk yapılan sorgularında ticaret için Amerika'ya gideceklerini, karyelerinde 30 kadar şahsın birer ikişer Amerika'ya firar ettiğini söylemişlerdir. Zaptiye Nezareti şahısların gidişlerine izin verilmemesini ve memleketlerine iade edilmelerini istemiştir. Manastır valiliğinden konuyla ilgili araştırma yapması istenmiştir. Manastır valiliği, adı geçen karyeden Amerika'ya gidenlerin 2 sene sonra geri döndüğünü, Florina kaymakamlığı tarafından doğrudan Amerika için pasaport verilmediğini belirtmiştir. *Bofer* köyünün dağlık olmasından dolayı halkın ekonomik sıkıntılar yaşadığı ve Bulgarların Bulgaristan yerine Amerika'ya gitmelerinin daha hayırlı olacağı vurgulanmıştır. Osmanlı hükümeti; Ticaret, zanaat, amelelik iş gidenlerin kefalet ve teminat göstermeleri ve tabiiyetlerini muhafaza etmek şartıyla yurtdışına çıkışlarına izin verilmesi yönünde 30 Ocak 1899 tarihinde Cebel-i Lübnanlar için alınan karara göre hareket edilmesini istemiştir.⁵³ Florina kazasından ticaret, zanaat ve amelelik için Amerika'ya gidecek olanlardan Cebel-ü Lübnanlılardan alındığı gibi kefalet ve teminat göstermeleri durumunda yurtdışına çıkışlarına müsaade edilmesi talimatı verilmiştir. Bütün bu tedbirler rağmen kefil ve teminat gösteremeyenlerin firarları engellenememiştir.⁵⁴

Dâhiliye Nezareti, Sadarete gönderdiği yazıda, Florina ahalisinden bazı kişilerin Amerika'ya gitmek istediklerini bunlardan kefalet ve teminat gösterebilenlere Cebeli Lübnanlılar hakkındaki karara atfen gidişlerine izin verildiğini bildirmiştir. Bununla birlikte Lübnanlılar için alınan kararın tüm Osmanlı vatandaşlarına uygulanmasının uygun olmadığını çünkü Amerika'ya gidenlerin ahlakının bozulduğu, geri dönüşlerinde memleketlerinde “fesada” sebep oldukları belirtilerek, Amerika'ya gidişlere izin verilmesinin uygun olmadığı vurgulanmıştır. Sorun para kazanmak ise bu kişilerin çalışmak için Anadolu'ya gelebileceği belirtilmiştir. Geçimlerini sağlamak için Amerika'ya gitmek isteyen Florina kazası ahalisine Anadolu şimendifer hatlarında çalışıp daha fazla para kazanabilecekleri hatırlatılıp Amerika'ya gidişlerine müsaade edilmemesi istenmiştir.⁵⁵

Manastır valiliği, *Jevpan* nahiyesinden bir hayli kişinin Amerika'ya gittiğini 1902 yılında da on kişinin gitmek için hazırlandığı haberi üzerine Amerika'ya gitmek isteyenlerin ilmühaberlerinin kaydedilmediğini ancak bu şahısların ilmühaberlerini kayıt ettirerek ticaret bahanesiyle aldıkları pasaportlarla önce Yunanistan'a oradan Amerika'ya gittiklerini tespit etmiştir. Bu şahısların Amerika'ya gitmelerini engellemek için ne yapılması gerektiği Hükümete sorulmuştur.⁵⁶ Dâhiliye Nezareti, Osmanlı tebaasından olup zanaat, para kazanmak için Amerika'ya gitmek isteyenlere pasaport

⁵³ Göçün en yoğun yaşandığı Cebel-i Lübnan ahalisine diğer vilayetlerden farklı bir uygulama getirilerek, bu bölge halkının başka bir vilayete gitmek için almaları gereken yol tezkeresi için nakdi kefalet yatırma ve muteber, güvenilir bir kefil gösterme zorunluluğu getirilmiştir. Genç ve Bozkurt 2010, s. 79.

⁵⁴ BOA, DH. MKT. 2555/54, 30 Teşrin-i evvel 1317 (12 Kasım 1901).

⁵⁵ BOA, BEO. 1819/136404, 19 Mart 1318 (11 Nisan 1902); BOA, BEO. 1798/134803, 9 Şubat 1317 (22 Şubat 1902); BOA, DH. MKT. 2598/95, 27 Şubat 1317 (12 Mart 1902).

⁵⁶ BOA, DH. MKT. 462/19, 21 Şubat 1317 (6 Mart 1902).

Makedonya Vilayetlerinden 1900-1908 Arası Amerika'ya Yapılan Göçler

verilmemesi konusunda 12 Mart 1902 tarihinde vilayetlere genelge yayınlamıştır.⁵⁷ Pasaport verilirken gittikleri ülkeden Amerika'ya gitmeyeceklerine dair teminat alınması, gittikleri ülkeden Amerika için vize verilmemesi kararlaştırılmıştır.⁵⁸ Selanik valiliği, Bulgaristan üzerinden Amerika'ya gidişlerin devam etmesi sebebiyle Komiserliği uyarılmış ve pasaport verilmemesi konusunda Dâhiliye Nezareti'nin talimatını hatırlatmıştır.⁵⁹

1902 yılında amelelik ve yarıcılık için Yunanistan'a giden bazı şahısların aldıkları pasavanlarla Amerika'ya gittikleri tespit edilmiştir. İran ve Yunanistan'a gidecek ameleye verilen bu pasavanlarla Amerika'ya gidenlere izin verilmemesi için Sefaretlere talimat verilmiştir. Mısır ve Kahire için tezkere alanlarında buradan Amerika'ya kaçtıkları tespit edilmiştir. Şahısların gidişlerine engel olunması ve amaçlarının araştırılması istenmiştir.⁶⁰ Yapılan araştırmalarda Makedonya vilayetlerinden binlerce kişinin Amerika ve Avrupa'ya gitmekte oldukları tespit edilmiştir. Manastır vilayetinden Romanya, Bulgaristan ve Avusturya'ya giden şahısların bu ülkelerden Amerika'ya gittikleri belirlenmiştir. Örneğin, Florina ve Görice ahalisinden 78 amelenin Avusturya ve Romanya'ya üzerinden Amerika'ya gidecekleri tespit edilmiştir.⁶¹ Bunun üzerine vilayetlerden hangi ülkeler için kaç pasaport verildiği bilgisi istenmiştir. Osmanlı Devleti pasaport ve tezkereyle gidişlere engel olamamış, ancak firari ve belgesiz gidişlere engel olmak için tren istasyonlarında ve sınır kapılarında kontrolleri sıkılaştırmıştır.

Göçün kitleler halinde devam etmesi ve firari gidişlerin engellenememesi üzerine Sadaret, 25 Mart 1905 tarihinde Makedonya vilayetlerine gönderdiği talimatta Amerika'ya gitmek isteyen Bulgarlara engel olunmamasını istemiştir.⁶² Manastır vilayetinde 300 Bulgar Avusturya, Sırbistan ve diğer Avrupa ülkelerine gitmek için aldıkları pasaportlarla Selanik'e geldiklerinde Amerika'ya gidecekleri anlaşılmıştır.⁶³ Kosova valiliği, Radovişte'de üç kişinin Amerika'ya gitmek üzere pasaport aldığını, bu gibilerin artması durumunda ne yapılacağını Rumeli müfettişliğine sormuştur.⁶⁴ Dâhiliye Nezareti, 25 Mart 1905 tarihli talimat göre hareket edilerek, şahısların gidişlerine engel olunmamasını istemiştir.⁶⁵

1905 yılında Manastır polis idaresi, her gün 158 ve bazen 30 Bulgar'ın Avusturya'ya gitmek için pasaport aldığını, bu şahısların bu ülkeden Amerika'ya gittiklerini belirtmekteydi. Bunların şimdilik bir neticesinin olmayacağı, ileride birtakım zorlukların yaşanabileceği belirtilmiştir. Çünkü bir şahıs 5 sene Amerika'da ikameti halinde Amerikan vatandaşlığını almaya hak kazanmaktaydı. Bundan Ermenilerin

⁵⁷ BOA, DH. MKT. 525/55, 21 Mayıs 1318 (3 Haziran 1902).

⁵⁸ BOA, DH. MKT. 462/19, 2 Nisan 1318 (15 Nisan 1902).

⁵⁹ BOA, DH. MKT. 525/55, 21 Mayıs 1318 (3 Haziran 1902).

⁶⁰ BOA, DH. TMIK. M. 152/48, 23 Ağustos 1319 (5 Eylül 1903).

⁶¹ BOA, TFR. I. MN. 34/3319, 20 Şubat 1319 (4 Mart 1904).

⁶² BOA, TFR. I. UM. 19/1802, 12 Mart 1321 (25 Mart 1905).

⁶³ BOA, TFR. I. UM. 19/1802, 20 Kanun-i evvel 1321 (2 Ocak 1906).

⁶⁴ BOA, TFR. I. UM. 19/1802, 18 Kanun-i evvel 1321 (31 Aralık 1905).

⁶⁵ BOA, TFR. I. UM. 19/1802, 20 Kanun-i evvel 1321 (2 Ocak 1906).

faydalandıkları ve Amerikan vatandaşlığına geçip ülkeye gelen Ermenilerin karıştıkları olaylar Osmanlı makamları tarafından bilinmekteydi. Siyasi ve yıkıcı faaliyetleri yürüten Ermeniler Amerika vatandaşı olarak dokunulmazlık talep ediyorlardı. Manastır polis müdürü, Ermeni meselesinin böyle bir hicretten meydana geldiğini, bu sebeple beş sene sonra Amerikan vatandaşı olarak dönenlerin sorun yaratabileceğini vurgulamaktaydı.⁶⁶ Osmanlı devlet adamlarının en büyük kaygısı bu göçün Ermenilerde olduğu gibi **fesedeye** hizmet etmesiydi. Makedonya'da Bulgarlar Ermenilerle benzer yöntemler kullanmaktaydılar. Özellikle firari gidişler Osmanlı yönetimini kaygılandırmaktaydı. Osmanlı makamları Amerika'ya göç edenlerin bu ülkede neler yaptığını öğrenmek için harekete geçmiştir.

Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu; Manastır vilayeti halkından Avusturya ve diğer ülkeler için aldıkları pasaportlarla Amerika'ya gitmekte olduklarının tespiti üzerine bir rapor hazırlayarak Amerika'ya göndermiştir. Bu raporda, Makedonya vilayetlerinden giden Bulgarların ne zamandan beri Amerika'ya gittikleri, ne işlerde çalıştıkları, geri dönenlerin kaç kişi olduğu, Amerika'ya yerleşenlerin Ermeni fesad hareketiyle işbirliği yapıp yapmadıkları, tabiiyetlerini terk edip etmediklerinin Sefaretler ve şebhenderliklerce araştırılarak gönderilmesi istenmiştir.⁶⁷ Amerika'ya giden Bulgarların orada ne gibi işlerde çalıştıkları, erbab-ı fesad ile uğraşıp uğraşmadıkları, kesin olarak Amerika'ya yerleşip yerleşmediklerinin tespiti için vilayetlere ve Hariciye Nezaretine talimat verilmiştir.⁶⁸

Manastır valiliği yaptığı araştırmada, Bulgarların Amerika'ya 5/6 seneden beri gitmekte olduklarını ve madencilik gibi sektörlerde çalıştıklarını belirtmiştir. Doğrudan Amerika için pasaport verilmemesi sebebiyle Bulgarların Avrupa üzerinden gitmeleri sebebiyle gidenlerin kesin sayısının tespit edilmesinin zor olduğu bildirilmiştir. Bu şahısların Amerika'da İspanyol anarşistlerle veya diğer fesatçılarla birleşmek veya tabiiyetleri terk etmek gibi niyetlerinin olup olmadığının tespitinin buradan imkânsız olduğu, bunun için Hariciye Nezareti'nin Amerika'da araştırma yapması gerektiği belirtilmiştir.⁶⁹ Manastır'dan Bulgaristan, Romanya, Sırbistan ve Yunanistan'a gidenler dülger, amele, bıçkıcı ve kömürcü taifesindendi. Dâhiliye Nezareti iş bulmak ve para kazanmak için bu ülkelere gidenlere engel olunmamasını istemiştir.⁷⁰

Selanik vilayetinde pek çok Hıristiyan'ın ve işçi taifesinin Avusturya ve Yunanistan'a gidecekleri beyanı ile aldıkları pasaportlarla Amerika'ya gittikleri tespit

⁶⁶ BOA, TFR. I. UM. 19/1802, 9 Teşrin-i sani 1321 (22 Ekim 1905).

⁶⁷ Komisyon Amerika'ya gidenleri 3'e ayırmıştır; birincisi Cebel-ü Lübnan ahalisidir. Ticaret ve zanaat için gideceklerden altışar lira kefalet bedeli alındıktan sonra pasaport verilmektedir. Bunların Amerika'da ticaret ve zanaatla uğraştıkları ve edindikleri servetle memleketlerine döndükleri belirtilmiştir. İkincisi; isyan esnasında ve daha sonra giden Ermenilerdir. Bunların hareketleri ve oradaki faaliyetleri Amerika sefareti tarafından takip edilmektedir. Üçüncüsü; Ermenilerden mutlaka Amerika'ya göç etmek isteyenlerdir. Bunlardan tabiiyetlerini değiştirip bir daha dönmeyeceklerine dair kefil, senet ve 2'şer nüsha fotoğraf alındıktan sonra gidişlerine izin verilmektedir. BOA, DH. TMİK. M. 221/33, 17 Nisan 1322 (30 Nisan 1906).

⁶⁸ BOA, HR. TH. 333/55, 20 Nisan 1322 (3 Mayıs 1906).

⁶⁹ BOA, DH. TMİK. M. 260/43, 4 Mayıs 1322 (17 Mayıs 1906).

⁷⁰ BOA, DH. TMİK. M. 260/43, 4 Mayıs 1322 (17 Mayıs 1906).

edilmiştir. Selanik valiliği, Avusturya ve Yunanistan gitmek için pasaport talep eden şahıslara pasaport verilip verilmemesi konusunu Rumeli müfettişliğine sormuştur. Vilayetlerin bu tereddüttü yaşamasının en önemli sebebi işçi ve amele sıfatıyla Amerika'ya gidenlerin kabul edilmediği, orada karaya bile çıkışlarına izin verilmediği bu sebeple gidenlerin sefalet çektiği yönünde gelen bilgilerden kaynaklanmaktaydı. Valilikler işçi ve amele sıfatıyla gidecek olanların Amerika'ya gidecek olan zor duruma düşmemeleri için tedbir alınmasını talep etmişlerdir. Dâhiliye Nezareti Hıristiyan halktan Amerika'ya gitmek maksadıyla pasaport talep edenlere izin verilmemesini istemiştir.⁷¹

Kosova valiliği, Amerika'ya gitmek isteyen Bulgarlara pasaport verildiğini belirtmiştir. Ancak Ortodoks cemaatinden 100 kadar gencin iş bulmak bahanesiyle Amerika'ya için pasaport talep ettiklerini, bu toplu gidişlerin bazı sonuçlara yol açabileceği endişesiyle pasaport verilip verilmemesi konusunda tereddüt edildiğini belirtmiştir. Bununla birlikte Amerika'ya gitmek için Belgrat'a gidenlerin çoğunluğunun parasızlıktan seyahate devam edemediğini, bu sebeple Sefaretlere yük oldukları ve memleketlerine iade edilmeleri gerektiği iletilmiştir.⁷² Amerika'da madencilik sektöründe çalışmak için Firzovik ve Pelikan'da *Kosta* ve *Nagoper* adlı iki şahsın köylerden topladıkları Hristiyan tebaadan bazı şahıslara pasaport aldıkları, bu şekilde pasaport alanların sayının 100'e yaklaştığı tespit edilmiştir. Kosova valiliği daha birçok kişinin Amerika'ya gitmek istediğini belirtmiştir.⁷³

Makedonya vilayetlerinde Müslümanlar da Kuzey Amerika'ya göç etmekteydi.⁷⁴ Osmanlı askeri ve idari makamları Müslüman ahalinin de Amerika'ya gitmekte olduğunu tespit etti. Göç eden genç erkeklerin sayısındaki artış işgücü ve emek kaybının yanında aynı zamanda asker kaybıydı. Bu sebeple Osmanlı makamları askerlik çağına gelmiş gençlerin yurtdışına çıkışına engel olmak için tedbirler almaya çalıştı. Giden şahısların askerlik yaşına gelmiş erkekler olması Osmanlı askeri makamlarını harekete geçirmiştir. 3. Ordu komutanlığı; Görice redif firkasına bağlı bölgeler halkından ve askerlik yaşına gelmiş Müslümanlardan 500 gencin Preveze ve Pire iskelelerinden pasaportsuz ve tezkeresiz Amerika'ya firar ettiklerini, bu suretle Amerika'ya gidenlerin sayısının günden güne çoğalmakta olduğunu, bunun devamının askerin gücü zayıflatabileceğini belirterek Rumeli müfettişliğinden tedbir almasını istemiştir. Rumeli müfettişliği Müslümanlardan askerlik yaşına hiçbir ferdin Amerika'ya gidişlerine izin verilmemesi için vilayetlere talimat vermiştir. Florina Müslümanlarından 14 kişi Sırbistan ve Avusturya'ya gitmek için Selanik'e geldikleri sırada Amerika'ya gitmek için yola çıkacaklarının anlaşılması üzerine gidişlerine izin verilmemiştir. Bununla birlikte Preveze'ye gitmek için tezkere talep eden askerlik yaşına gelen ve ahvalleri şüpheli olan hiçbir Müslümana izin verilmemesi talimatı verilmiştir. Manastır valiliği, Müslüman halka doğrudan Amerika'ya gitmek için pasaport verilmeyi belirttiştir.⁷⁵

⁷¹ BOA, TFR. I. KV. 153/15250, 29 Mart 1322 (11 NİSAN 1906).

⁷² BOA, TFR. I. KV. 155/15406, 11 Şubat 1322 (24 Şubat 1907).

⁷³ BOA, TFR. I. KV. 155/15406, 17 Şubat 1322 (2 Mart 1907).

⁷⁴ Powell 2005, s. 39.

⁷⁵ BOA, TFR. I. KV. 153/15250, 20 Mart 1322 (2 Nisan 1906).

Görice sancağında, Müslüman ve gayrimüslim ahaliden bir hayli nüfusun Golos yoluyla Amerika'ya gitmekte oldukları, bunlar arasında redif askerlerinin de bulunduğu ve Görice'de tüccar *Licis* adında bir şahsın otuz lira karşılığında Amerika'ya gidiş biletleri sattığı tespit edilerek Manastır vilayetinden konuyu araştırması istenmiştir. Manastır valiliği, tarafından yapılan araştırmada Görice'de bazı tüccarların kurdukları acentelerle 20/30 lira karşılığında Golos, Viyana gibi şehirler üzerinden bir hayli Müslim ve gayrimüslim nüfusu Amerika'ya gönderdiklerini, acentelerin Görice'de gündün güne arttığını tespit etmiştir. Acentelerin takip edildiği, ancak Avrupa üzerinden Amerika'ya gidişlere engel olmanın imkânsız olduğu belirtilmiştir.⁷⁶

Kalkandelen kazasından 150 Arnavut'un Amerika'ya gitmek üzere İsmail adındaki bir şahsın organizasyonunda Belgrad'a giderek sevkiyat idaresine başvuracaklarını tespit edilmiştir. Kosova valiliğinden Amerika'ya gidecek olanlarda 200 franklık bir meblağın olması gerektiğini, üzerlerinde ekmek parası bile bulunmayan bu insanların Belgrad'da acenteler tarafından sokak ortasında bırakılacakları belirtilerek gidişlerine engel olması istenmiştir. Gostivar kazasında da 400'e yakın Müslüman amele Amerika'ya gönderilmek üzere İsmail Ömer adlı bir Arnavut'un teşvikiyle Romanya'ya tezkere aldıkları tespit edilmiştir. Bunun üzerine İsmail gözaltına alınarak hakkında soruşturma başlatılmıştır. Romanya'ya gitmek üzere tezkere alan bu şahısların Amerika'ya gidecekleri belli olduğu ve kuvve-i umumiyeye zarar vereceği için izin verilmemesi istenmiştir.⁷⁷

1907 yılının ilk aylarında Selanik, Manastır ve Yanya vilayetlerinden Amerika'ya gidenlerin sayısının 4000'e yaklaştığı, bunların Napoli ve Petre yoluyla gittikleri, bazı komisyoncu ve tercümanlardan para yardımı gördükleri tespit edilmiştir.⁷⁸ Bu göçmenlerin birtakım komisyoncular ve tercümanlardan para yardımı aldıkları vilayetlere bildirilmiştir. Osmanlı hükümeti, bu şekilde giden şahısların bundan sonra geri dönüşlerine izin verilmemesini istemiştir.⁷⁹ Manastır vilayetinden bazı şahısların firarı olarak Amerika'ya gittiği tespit edilmiştir. İşbat nahiyesinden 60 mahkûmun ve İlbasan'dan 50 kadar şahsın *Leftronos* adlı bir şahsın yardımıyla Selanik için tezkere alarak Amerika'ya kaçtıkları tespit edilmiştir. Bunu üzerine tezkeresiz firar eden mahkûmların yakalanmaları için Berat, Preveze, Ergiri, Draç mutasarrıflıklarına talimat verilmiştir. Draç'ta 11 kişi yakalanmıştır.⁸⁰ Amerika'ya firarları engellemek için Mersin, Beyrut ve İskenderun iskelelerinde yapıldığı gibi Preveze, İzmir ve Selanik iskelelerinde de Askeriye, Zabtiye ve Dâhiliye Nezareti memurlarından oluşacak bir komisyon kurulmuştur.⁸¹

Amerika'ya göçlerin devam etmesi üzerine Osmanlı hükümeti, vilayetlere ; Amerika'ya gidenler kaç kişidir?, ne yolla gitmektedirler?, gidiş amaçları nelerdir?,

⁷⁶ BOA, TFR. I. UM. 19/1802, 17 Mayıs 1322 (30 Mayıs 1906).

⁷⁷ BOA, TFR. I. KV. 153/15250, 29 Kanun-i sani 1322 (11 Şubat 1907).

⁷⁸ BOA, İ. HUS. 154/85, 27 Mayıs 1323 (9 Haziran 1907).

⁷⁹ BOA, DH. TMIK. M. 221/33, 17 Nisan 1322 (30 Nisan 1907).

⁸⁰ BOA, TFR. I. MN. 128/12707, 21 Mayıs 1323 (3 Haziran 1907).

⁸¹ BOA, BEO. 3080/230938, 4 Haziran 1323 (17 Haziran 1907); BOA, İ.HUS. 155/9,31 Mayıs 1323 (13 Haziran 1907).

Makedonya Vilayetlerinden 1900-1908 Arası Amerika'ya Yapılan Göçler

gidenlere destek olan komisyoncular ve kimlidir?, gidip dönenler kaç kişidir? gibi konu başlıklarının araştırılması için talimat vermiştir⁸². Hükümetin talimatı üzerine Manastır valiliği yaptığı araştırmada; irade-i seniye üzerine Amerika'ya doğrudan pasaport verilmediğini, ancak Bulgarlardan birçok kişinin Avrupa ülkelerine gitmek için aldıkları pasaportlarla Amerika'ya gittiklerini, Müslümanların tezkeresiz Yunanistan üzerinden Amerika'ya gittiğini, Müslümanların çoğunun askerlik yaşına gelmiş iş görece delikanlılar olduğunu, bunların gidiş nedenlerinin ekonomik sıkıntılardan dolayı para kazanmak olduğunu, vilayet dâhilinde her sınıf ahaliden Amerika'ya gidenlerin günden güne çoğaldığını belirlemiştir. Para kazanarak veya servet edinerek geri dönenlerin nadir olduğu, gidenlerin çoğunu fakir olduğu, ailelerine de para göndermekte oldukları, ticaretle uğraşan bazı şahısların Amerika'ya gitmek isteyenlere destek oldukları tespit edilmiştir. Valilik, 1906 yılında Avrupa ülkelerine gitmek üzere pasaport alarak Selanik'e giden bazı Bulgarlar Amerika'ya gideceklerini itiraf etmişler ancak Rumeli Müfettişliğinin gidişlerinde bir engel olmadığını bildirmesi üzerine bu şahıslara izin verildiğini, vilayet ahalisinin Amerika'ya gidişleri hakkındaki yasağın kalıcı olup olmadığından dolayı tereddüt edildiğini, baki ise yasağın olmadığı ülkeler üzerinden Amerika'ya gidişlere engel olmanın imkânsız olduğunu belirtmiştir.⁸³

Selanik Valiliği ise Amerika'ya gidip servet edinen Hıristiyanların Müslümanlara ait arazileri satın almaya çalıştıklarını, bu durumun ileride sorun çıkarabileceğini bu sebeple Amerika'da bulunanların dönüşleri için süre belirlenmesini ve bu süreden sonra gelenlerin kabul edilmeyeceklerinin ilan edilmesini istemiştir.⁸⁴ Bununla birlikte göç edenlerin bedelat-ı askeriye bedelleri kefil gösterilmediği için tahsil edilememekteydi. Katrin kaymakamlığı Amerika'ya gidip senelerce orada kalan şahısların bedelat-ı askeriyelerinin bakaya da kaldığını, bunların gidişlerinde vergiler için kefil gösterilmesi zorunlu iken ticaret için gidişlere engel olunmaması hakkında Dâhiliye Nezaretinin talimatından sonra Selanik vilayetince pasaport verilen bu şahıslardan kefil talep edilmediğini belirtmiştir. Kaymakamlık, amelelik için gidenlerle ticaret için gidenlere aynı muamelenin yapılamayacağını, vergi ve askerlik bedelleri için kefil aranılması gerektiğini belirterek bu gibi şahısları pasaport verilmemesini talep etmiştir.⁸⁵

Vilayetlerin raporlarından sonra Dâhiliye Nezareti, Selanik, Manastır ve Kosova vilayetlerine gönderdiği talimatta; her sene ticaret ve geçimlerini sağlamak için birçok kimsenin Yunanistan, Sırbistan, Romanya ve Bulgaristan'a gittiğini, bu şahısların gidişlerinin engellenmesinin ekonomik sıkıntılar yaratacağını, bu şahıslardan doğrudan Amerika'ya gitmek isteyenlere pasaport verilmediğini, ancak amele ve işçilerin bu ülkeler üzerinden daha fazla ücret ve maaş için Amerika'ya gittiğini bu sebeple Bulgaristan ve yabancı ülkelere usulü dairesinde gidip gelenlerin engellenmemesi gerektiğini belirtmiştir. Amerika'ya gidip gelenlerin bir iki sene de birkaç yüz lira kazanıp geri döndüğü ve kalıp yerleşenler veya terk-i tabiiyet edenlerin olmadığı tespit

⁸² BOA, DH. TMIK. M. 221/33, 17 Nisan 1322 (30 Nisan 1907).

⁸³ BOA, DH. MKT. 1178/28, 13 Haziran 1323 (26 Haziran 1907).

⁸⁴ BOA, DH. MKT. 1178/28, 13 Haziran 1323 (26 Haziran 1907).

⁸⁵ BOA, TFR. I. SL. 149/14819, 16 Haziran 1323 (29 Haziran 1907).

edilmiştir.⁸⁶ Bu kararla birlikte Amerika'ya daha fazla para kazanmak için gidenlerin orada sefalet için oldukları bilgisi üzerine bunların engellenmesi veya gidişlerinin sınırlandırılması için vilayete talimat verilmiştir. Komisyonun talebi üzerine askerlik yaşında olup ticaret ve çalışmak için Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan ve Romanya'ya gitmek isteyenlerin bu ülkeler üzerinden Amerika'ya gitmelerinden dolayı davet edildikleri anda geleceklerini taahhüt etmeleri, gelemeyecek olurlarsa bedel-i nakdiyi ödemek için kefil göstermeleri halinde gidişlerine izin verilmesi ve doğrudan Amerika'ya gitmek isteyenlere pasaport verilmemesi kararlaştırılmıştır.⁸⁷

1907'de Amerika'da göçmen hücumundan dolayı yaşanan bunalımdan dolayı Amerikan Hükümeti birçok Makedonyalı göçmeni iade etmiştir.⁸⁸ Örneğin, Amerika'ya kabul edilmeyen Selanik vilayetinden 18 kişi sefalet içinde *Angorise* gelerek memleketlerine dönmek istediklerini Paris Sefaretine iletilmişlerdir.⁸⁹ 1907 yılında 1.2-1.3 milyondan fazla göçmen giriş yapınca bir sorunu incelemek için bir komisyon kurulur.⁹⁰ Komisyon, Amerika'nın Bükreş Sefirini Makedonya vilayetlerinden ve Bulgaristan'dan Amerika'ya gerçekleşen göçün sebeplerini araştırmak için Ekim 1907 yılında bölgeye göndermiştir.⁹¹

Osmanlı hükümeti göçü engellemek üzere doğrudan Amerika'ya pasaport verilmemesi yöntemi uygulamaya konulmuş olsa da; bu politika komisyoncular ve göçmenlerin naklini üstlenen acentelere karşı işe yaramamıştır. Buna karşılık Osmanlı Devleti, Makedonya'dan firari gidişleri önlemeye çalıştı. Fakat acenteler kurdukları ağ sayesinde yüksek ücretler karşılığında göçmenleri taşımaya devam etti. Amerika'ya göç simsarlar için karlı bir haline gelmişti. Florina kazası Müslümanları Yunanistan'a gitmek için aldıkları pasaportlarla Amerika'ya gittikleri, Müslümanların göçünü organize eden kişinin kaza ahalisinden Muhyiddin Efendi ile onun hizmetinde çalışan bir Bulgar ve Selanik'ten *Natan* adlı bir Musevi olduğu belirlenmiştir.⁹² Muhyiddin Efendinin teşvikiyle Müslüman halktan 500'e yakın kişinin Kuzey Amerika'ya göç ettiği, New York'a ulaşan göçmenlerin sefalet içinde oldukları ve şebenderlikten yardım istedikleri bildirilmiştir. Hariciye Nezareti göre, Muhyiddin Efendi menfaatindedir ve ifsadat-ı ecnebiyeye hizmet etmektedir. Kozona'da birtakım simsarların bu kişileri pasaportsuz gönderdiği belirlenerek önlem alınması istenmiştir. Bununla birlikte Kayalar kazası ahalisi de göçe teşvik edilmektedir.⁹³ Florina kaymakamlığı,

⁸⁶ BOA, DH. MKT. 1176/48, 25 Temmuz 1323 (7 Ağustos 1907); BOA, BEO. 3116/233675, 20 Temmuz 1323 (2 Ağustos 1907).

⁸⁷ BOA, DH. TMIK. M. 260/43, 24 Kanun-i evvel 1323(6 Ocak 1908); BOA, BEO. 3116/233675, 20 Temmuz 1323 (2 Ağustos 1908).

⁸⁸ İsmail Hakkı, *Tanin* 1324, No: 105, 2 Teşrin-i Sani 1324 (15Kasım 1908), s. 2.

⁸⁹ BOA, BEO. 3224/241766, 23 Kanun-i evvel 1322 (5 Ocak 1907).

⁹⁰ Radzilowski 2010, s. 345-346.

⁹¹ BOA, HR. İD. 2058/74, 4 Teşrin-i evvel 1907 (17 Ekim 1907); BOA, TFR. I. SFR. 3/204, 29 Eylül 1323 (12 Ekim 1907); BOA, TFR. I. SFR. 38/204, 29 Eylül 1323 (12 Ekim 1907).

⁹² BOA, HR. İD. 2058/77, 22 Kanun-i evvel 1323 (3 Ocak 1908).

⁹³ BOA, BEO. 3223/242766, 15 Kanun-i Sani 1323 (28 Ocak 1908); BOA, BEO. 3224/241766, 23 Kanun-i evvel 1322 (5 Ocak 1907).

Amerika'ya doğrudan pasaport verilmediğini, ancak Avusturya ve Yunanistan'a gitmek için pasaport alanların buralardan Amerika'ya gönderilmekte olduğunu belirtmiştir.⁹⁴

1908 yılına gelindiğinde Florina ve Kastoriya'nın hemen hemen bütün köylerinden Amerika'da birçok kişi bulunmaktaydı.⁹⁵ Osmanlı Devleti'nin Amerika'ya doğrudan pasaport vermemek gibi birtakım idari tedbirlerle göçü engelleme çabaları başarılı olmamıştır. Göçmenler Bulgaristan, Romanya ve Avusturya gibi ülkeler üzerinden Amerika'ya gitmeye devam ettiler. Göçmenler pasaport bedeli ödememek, kefil göstermek gibi devlete karşı yükümlülükleri yerine getirmemek için illegal yollarla Amerika'ya gitmeye devam ettiler. Amerika'ya göçler Makedonya'nın ekonomik, toplumsal ve etnik yapısında değişimlere neden oldu.

4. Göçün Sonuçları

Göç, ekonomik, sosyal ve siyasal sonuçları olan bir olgudur. Makedonya vilayetlerinden Amerika'ya göçün birtakım sosyal, ekonomik ve siyasal sonuçları oldu. Göçün en dikkate değer etkilerini tarımda gösterdi. Göç sebebiyle Makedonya'da emek arzı düşmüş ve fiyatlar yükselmiştir. Çiftliklerde çalışan ortakçı ve yarıcıların Amerika'ya göç etmesi iş gücü ve emek sıkıntısına neden oldu. Tarımdaki iş gücünün azalması, tarım işçilerinin ücretlerinin ve gıda fiyatlarının artmasına neden oldu.⁹⁶ Bu sebeple çiftlik sahipleri yaşadıkları sıkıntıları valiliklere iletmışlerdir. Örneğin, Selanik vilayetine bağlı Vodina kazasında *Nis* çiftliği sahibi; çiftlikte çalışan yarıcılarının çoğunluğunun Amerika'ya gittiğini, diğerlerinin de birer ikişer gitmeye devam ettiğini, bu sebeple araziyi işlemek için yeni yarıcılar getirmek istediğini, fakat Amerika'ya gidenlerin aileleri çiftlikte kalmaya devam ettiği için toprağın işlenmediğini belirtmiştir. Bu sebeple ya yarıcılarının gidişlerine engel olunmasını ya da ailelerin çiftlikten çıkarılmasına müsaade edilmesini talep etmiştir.⁹⁷

Göçler komitaları da etkiledi. Makedonya'da erkek nüfusun azalması nedeniyle komitalar göçmen ağlarını kontrol etmeye çalıştılar. Komitacılar köylerde adam başı 20, Manastır'da 10 frank almadan göçe izin vermiyordu.⁹⁸ İMRO, Makedon Bulgar göçmenlerden para toplamak ve harekete destek olmalarını sağlamak için ABD'ye adamlarını gönderdi. 1902'de Makedonya'dan Amerika'ya ilk göç edenlerden Marko Kaludov, Hristo Nedialkov ve Smumkov 1902'de ayaklanma için para toplamaya başladı.⁹⁹ New York Times 1904 Mart'ında Makedonya davasını destekleyen Protestan, Katolik din adamları, politikacılar ve Makedon göçmenlerin komitaların Osmanlı karşı mücadelesini desteklemek, para toplamak için bir araya geldiğini yazmaktaydı. Görüşmeye maddi destek için İç Makedonya devrim örgütü de katılmıştır.¹⁰⁰ Osmanlı Devleti'nin Washington Sefiri 1908 yılı başında yazdığı raporda; Amerika'da bulunan

⁹⁴ BOA, TFR. I. MN. 154/15371, 12 Kanun-i sani 1323 (25 Ocak 1908).

⁹⁵ İsmail Hakkı, *Tanin* 1324, No: 104, s. 2.

⁹⁶ Adanır 2001, s. 44; BOA, TFR. I. MN. 127/12630, 26 Mayıs 1322 (9 Haziran 1907).

⁹⁷ BOA, TFR. I. SL. 107/10612, 13 Nisan 1322 (26 Nisan 1906).

⁹⁸ İsmail Hakkı, *Tanin* 1324, No: 105, 2 Teşrin-i Sani 1324 (15 Kasım 1908), s. 2.

⁹⁹ Michaelidis 2005, s. 73-77.

¹⁰⁰ Michaelidis 2005, s. 92.

50-60 bin Bulgar'dan Bulgaristan Makedonya Komitesi için her hafta 25 cent'ten 50 cent'e kadar para toplandığını, şimdiye kadar bu yolda toplanarak Makedonya Komitesine gönderilen paranın 5000 doları bulunduğunu belirtmekteydi. Para vermek istemeyenlerin ya tehdit edilmekte ya da öldürülmekteydi.¹⁰¹

Göç, cemaatlerin demografik yapısını olumsuz etkilemiştir. Bulgarların kitleler halinde göçü Bulgar Eksarhanesi için sıkıntı yaratmıştır.¹⁰² Göç eden nüfusun büyük çoğunluğunu Bulgarların oluşturması Bulgar Eksarhlığına politik açıdan güç kaybettiriyordu. Cemaatlerin ileri gelenleri, Makedonya'dan yapılan göçe yasak getirilmesi için Osmanlı yönetimine baskı yaptılar, çünkü cemaat üyelerinin azalmasıyla birlikte siyasal etkileri de zayıflıyordu.¹⁰³ Balkan ülkelerinin Makedonya'da hak iddiaları nüfus çoğunluğu iddialarına dayanmaktaydı. Göçler, nüfus tartışmalarında ülkelerin elini zayıflatmaktaydı.

Göçle ilgili, Yeni Ekonomi Kuramının ortaya koyduğu noktalardan biri; göçmenlerin ekonomisi bozulan hane halkının durumunu gönderdiği paralarla dengelemesidir. Göçmen işçinin sağladığı kazanç ve tasarrufları geride bırakılan hane halkına önemli destek sağlamaktadır.¹⁰⁴ Göçmenler en kötü koşullarda yaşayarak ve temel ihtiyaçlarını karşılayarak para biriktirdikten sonra hem memleketlerindeki ailelerine para göndererek hem ailelerinin geçimlerini sağlamışlar hem de biriktirdikleri paralarla ülkelerine kesin dönüşte yanlarında getirerek yaşadıkları bölgenin ekonomisine katkıda bulunmuşlardır. Makedonya'dan yapılan göçler geri dönmek üzere yapılan göçlerdi. Köylülerin en büyük hayali “ sokakları altın döşeli” bu hayaller ülkesinde para biriktirmek, köylerinde arazi satın alıp müreffeh bir hayat sürmektir. Amerika'ya giden Hıristiyanların ailelerine senelik 100 liradan fazla para gönderdiği belirtilmektedir.¹⁰⁵ Göçmenler aldıkları ücretleri ailelerine gönderiyorlardı. Göç edenler üç beş sene sonra 20/30 bin franklık servetle ülkelerine dönmekteydiler. Dönenlerin en büyük hayali çiftlik ve mal sahibi olmaktı. Bunu sonucunda Manastır vilayetinde arazilerin, evlerin, dükkânların bedellerinde aşırı yükselmeler olmuştur. 1907 yılında geri dönenlerle birlikte Manastırın birkaç kazasında ekonomik rahatlama başlamıştır.¹⁰⁶ Dönemin gözlemcileri, Amerika'dan gelen paralarla ekonomik açıdan rahatlayan bölgelerden komitalara katılımın ve desteğin azaldığını belirtmektedirler.

Makedonya bölgesinden 50-100 bin erkeğin ayrılması birçok dağ köyünün dokusunu değiştirmiştir. Bu göçmenlerin çoğu ailelerinin geçimlerini sağlayacak para geri döndüler. Göç Makedonya'nın toplumsal dokusunda önemli dalgalanmalar yarattı. Zadurga tabir edilen geniş ailelerin niteliğinde önemli değişimler oldu. Aileler ekonomik rahatlama ile birlikte kentlere göç etmeye başladı. Göç, Amerika'da

¹⁰¹ BOA, Y.MTV. 306/1; BOA. Y. PRK. ESA 52/2, Washington Sefirinin 22 Kanun-i sani 1323 tarihli raporu.

¹⁰² Gounnariss 2007, s. 196-20.

¹⁰³ Karpat 2003, s. 190.

¹⁰⁴ Unat 2017,s. 56-60.

¹⁰⁵ BOA, TFR. I. KV. 153/15250, 26 Haziran 1322 (9 Temmuz 1906).

¹⁰⁶ İsmail Hakkı, *Tanin* 1324, No: 105, s. 2.

Makedonya Vilayetlerinden 1900-1908 Arası Amerika'ya Yapılan Göçler

Makedon-Bulgar diasporasının oluşmasına zemin hazırladı. Makedon Diasporası iki savaş arası dönemde Makedonya için aktif olarak çalışacaktır.

Sonuç

Amerika'nın uyguladığı liberal göç politikaları, iş ve daha fazla para kazanma olanakları sebebiyle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı coğrafyasından Amerika kıtasına göçler başladı. Suriye, Lübnan vilayetlerinden yapılan göçleri Ermeniler takip etti. 20. yüzyılın başında Makedonya'dan Amerika'ya göç başladı. Makedonya'dan Amerika'ya ekonomik, sosyal ve siyasi sıkıntılar nedeniyle gerçekleşen göçlerde bireylerin tercihleri önemli rol oynamıştır. Gidenlerin çoğu işçi veya geçici işlerde çalışan bekâr erkeklerdi. İlk giden öncü göçmenlerin geri bildirimleri göçü tetikleyici etki yaptı. Bu sebeplerle birlikte İlinden Ayaklanmasından sonra Amerika'ya kitlesel göçler başladı. Daha sonra göçmen mektupları, kumpanyaların ve acentelerin ilanları göçü arttırıcı etki yaptı. Göçmen ilişkiler ağı, göç hareketini özendirmek suretiyle göç hareketini yaygınlaştırmaktaydı. Kitlesel olarak Manastır'dan gerçekleşen göçler Kosova ve Selanik vilayetlerine de sıçradı. Göçmenlerin en büyük amacı belli bir sermaye birikimi sağladıktan sonra geri dönmektir. Amerikan göçmen Bürosunun göçmenleri Bulgar, Sırp, Arnavut, Türk, Yunan gibi isimlerle kaydetmesi sebebiyle Makedonya'dan yapılan göçlerin kesin sayısını tespit etmek zordur.

Osmanlı Devleti topraklarından dışa doğru gerçekleşen bu göç akımını bir takım idari tedbirlerle engellemeye çalıştı. Göç gibi sosyal olayları sadece birtakım idari tedbirlerle önlemek zordur. Bu olayları önlemenin yolu göçü ortaya çıkaran sebepleri ortadan kaldırmaktır. Osmanlı belgelerinde göçün ekonomik sıkıntılardan kaynaklandığı belirtilmektedir. Makedonya'da insanlar geçimlerini temin etmek, oluşan anarşi ve şiddet ortamından uzaklaşmak için Amerika'ya göç ediyorlardı. Osmanlı devleti Makedonya vilayetlerinden gerçekleşen göçleri doğrudan Amerika'ya pasaport vermemek gibi idari tedbirlerle engellemeye çalıştı. Fakat göçü doğuran itici sebepler ortadan kaldırılmadığı ve tutarlı bir göç politikası belirlenmediği için bütün engelleme çabalarına rağmen göç başka ülkeler üzerinden veya fırrari olarak devam etti.

Osmanlı devlet adamlarının en büyük endişesi Ermeni meselesinde olduğu gibi göçlerin fesad hareketlerine hizmet etmesiydi. Aslında idari tedbirlerin en önemli sebebi de buydu. Osmanlı makamları göçmenlerin ne amaçla gittiklerini, tabiiyetlerini terk edip etmediklerini ve orada fesad hareketlerine katılıp katılmadıklarını tespit etmeye çalıştı. Osmanlı Sefareti bu tarihe kadar göçmenlerin nerelerde veya ne işle uğraştıklarını tespit edememiş olabilir. 1908 yılı başında Osmanlının Washington sefirinin raporuyla Bulgar komiteleri için para toplandığı belirlenmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihatçılar Makedonya vilayetlerinden yapılan göçe yasak getirmemekle birlikte göçmenlerin Amerika'daki faaliyetlerini daha dikkatli takip etmeye başlayacaklardır.

KAYNAKLAR

a. Arşiv Kaynakları

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâbîâlî Evrak Odası (BEO.): 3116/233675; 1819/136404; 1798/134803; 3080/230938,
3116/233675; 3224/241766: 3223/242766.

Dâhiliye Nezareti Mektûbi Kalemî (DH. MKT.): 1143/27; 11438/27; 2598/95; 462/19;
525/55; 462/19;2555/54; 1178/28; 1176/48.

Dâhiliye Nezareti Muamelat (DH. TMİK. M.): 152/48; 221/33; 260/43; 221/33;
2585/58.

Hariciye Nezareti İdare (HR. İD.) : 2058/74; 2058/77.

Hariciye Nezareti Tahrirat (HR. TH.): 333/55.

İrade Hususi (İ. HUS.): 154/85;155/9.

Teftişat-ı Rumeli Evrakı (Rumeli Müfettişliği) Kosova Evrakı (TFR. I. KV.):
153/15250; 155/15406; 153/15250.

Teftişat-ı Rumeli Evrakı (Rumeli Müfettişliği) Manastır Evrakı (TFR. I. MN.):
127/12630; 34/3319; 128/12707; 154/15371; 127/12630.

Teftişat-ı Rumeli Evrakı (Rumeli Müfettişliği) Selanik Evrakı (TFR. I. SL.): 149/14819;
107/10612.

Teftişat-ı Rumeli Evrakı (Rumeli Müfettişliği) Sefaretler Evrak (TFR. I. SFR.): 3/204.

Teftişat-ı Rumeli Evrakı (Rumeli Müfettişliği) Umum Evrakı (TFR. I. UM.): 19/1802.

Yıldız Mütenevvi Evrak (Y.MTV.): 306/1.

Yıldız Elçilik, Şehbenderlik, Ateşemiliterlik (Y. PRK. EŞA.): 52/2.

b. Yayınlanmış Belgeler

House of Common Parliamentary Papers (HCPP). Further Correspondence
Respectin the Affairs of South-Eastern Europe, Turkey. No: 4 (1904).

House of Common Parliamentary Papers (HCPP). Further Correspondence
Respectin the Affairs of South-Eastern Europe, Turkey. No: 1 (1907).

House of Common Parliamentary Papers (HCPP). Further Correspondence
Respectin the Affairs of South-Eastern Europe, Turkey. No: 3 (1908).

c. Araştırma ve İnceleme Eserleri

Adanır 2001 Fikret Adanır, *Makedonya Sorunu*, çev. İhsan Catay, Tarih
Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Ahbab 2015 Yakub Ahbab, “Amerikan ve İngiliz Basınında İkinden İsyanı”,
Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 1/1, s. 191-151.

Bali 2018 Rıfat N. Bali, *Anadolu'dan Yeni Dünya'ya: Amerika'ya İlk
Göç Eden Türklerin Yaşam Öyküleri*, İletişim Yayınları,
İstanbul.

Makedonya Vilayetlerinden 1900-1908 Arası Amerika'ya Yapılan Göçler

- Çağlayan 2006 Savaş Çağlayan, “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 17, s. 67-91.
- Çetinsaya 2016 Gökhan Çetinsaya, “II. Abdülhamid'in İç Politikası: Bir Dönemlendirme Denemesi”, *Osmanlı Araştırmaları*, c.47, S.47, İstanbul, s. 353-409.
- Daniels 1991 Roger Daniels, *Coming to America: A History of Migration and Ethnicity in American Life*, Harper Colins, New York.
- Genç ve Bozkurt 2010 Hamdi Genç ve İ. Murat Bozkurt, “Osmanlı'dan Brezilya'ya ve Arjantin'e Emek Göçü ve Göçmenlerin Sosyo-Ekonomik Durumu”, *Marmara Üniversitesi İ.İ.BF. Dergisi*, c. XXVIII, S. I, İstanbul, s. 71-103.
- Gounnariss 2007 Basil C. Gounnariss, “National Claims, Conflicts and Developments in Macedonia 1870-1912”, *The History of Macedonia*, edited by. Ioannis Koliopoulos, Museum of The Macedonian Struggle Foundation, Thessaloniki, s. 183-213.
- Grabowski 1999 John J. Grabowski, “Streets Paved with Gold: İmmigration and The Image of America”, *Journal of American Studies of Turkey*, ?????? s. 17-32.
- Günaydın 2019 Meryem Günaydın, *Vilayat-ı Sitte'den Amerika'ya Transatlantik Göç (1908-1914)*, Hiperyayın, İstanbul.
- Hillstrom 2009 Kevin Hillstrom, *The Dream of America: Immigration 1870-1920*, Omnigraphics, United States.
- Hacısalıhoğlu 2008 Mehmet Hacısalıhoğlu, *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu 1890-1918*, çev. İhsan Catay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- İsmail Hakkı 1908 İsmail Hakkı, “Şark Meselesinin Tekâmül-ü Ahiri”, *Tanin*, No:104, 105, 107, 1 Teşrin-i Sani 1324 (14 Kasım 1908), s. 2, 2 Teşrin-i Sani 1324 (15 Kasım 1908), 4 Teşrin-i Sani 1324 (17 Kasım 1908), s. 2.
- Karpat 1985 Kemal Karpat, “The Ottoman Emigration to Americas 1860-1914”, *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 17, S. 2, s. 175-209.
- Karpat 2003 Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, çev. Bahar Tırnakçı, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Kenwood ve Logheed 2002 A.G. Kenwood and A.L. Loughheed, *The Growth of the International Economy*, Routledge, London.
- Kutlu 2007 Sacit Kutlu, *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Michaelidis 2005 Gregory Michaelidis, *Salvation Abroad: Macedonian Migration to North America And The Making of Modern Macedonia 1870- 1970*, Dissertation submitted to the Faculty of the Graduate School of the University of Maryland, College

Park, in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy.

Nevins ve Commager 2016

Allan Nevins-Henry Steele Commager, *ABD Tarihi*, çev. Halil İnalçık, Doğu Batı Yayınları, Ankara.

Pripic 1976

Gerorge Pripic, *South Slavic Immigration in America*, Twayne Publishers. GK Hall & Co, Boston.

Powell 2005

John Powell, *Encyclopedia of North American Immigration*, Facts On File, New York.

Radzilowski 2009

John Radzilowski, "European Immigrants", *Encyclopedia of American Immigration*, edit. Carl L. Bankston, Vol. III, Slem Press, New York, s. 345-346.

Tekeli 2003

İlhan Tekeli, "Makedonya İç Devrim Örgütü ve İinden Ayaklanması", *Cumhuriyet Harcı: Köktenci Modernitenin Doğuşu*, c. I, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s. 67-77.

Unat 2017

Nemin Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2017.

Ünlü 2018

Kübra Yücel Ünlü, *Göç Sosyolojisi*, Doğu Kitabevi, İstanbul.

Zinn 2005

Howard Zinn, *Amerika Birleşik Devletleri Halklarının Tarihi*, çev. Sevinç Sayan Özer, İmge Yayınevi, Ankara.

SUMMARY

In the 19th century, industrial and urban development in America attracted people who had the desire to achieve better living standards economically. From 1821 to 1915, approximately 46 million people migrated to the American continent referred to as the new world. 11-12 million of the immigrants migrated before 1880, and the remaining 32 million after 1880. During the period from 1880 to the First World War, there was a serious increase in the number of immigrants coming to the USA. Most of the immigrants were from Southern and Eastern European countries. These new immigrants from countries such as Russia, Italy, Greece, Romania, Bulgaria, the Austro-Hungarian Empire, and the Ottoman Empire were more unskilled and few were skilled compared to the early immigrants from Northwest European countries. During the period when movements of migration from Eastern and Southern Europe intensified, America also received immigrants from the Ottoman lands. These immigrants were mainly from Syria and Mount Lebanon Mutasarrifate. From the late 19th century and

early 20th century, migration took place from the Ottoman lands in Europe to America. Many people migrated from Bulgaria, Ioannina, Shkodra and Macedonian provinces to America. The aim of this study is to set forth the reasons of migration from the Macedonian provinces to America and the Ottoman Empire's view of migration.

Macedonia was left to the Ottoman administration on the condition that reforms were made by the Berlin Treaty of 13 July 1878, which was signed in place of the Treaty of San Stefano after the Russo-Turkish War of 1877-1878. Ottoman Macedonia consisted of some parts of Thessaloniki, Manastir and Kosovo provinces. Macedonia became a current issue again for the big states due to the resistance activities, which began in the late 1890s, and then, turned into an international problem following the Cuma-i Bala uprising in 1902. After the pressures of Russia and Austria, Abdul Hamid II issued an edict for reform in the Macedonian provinces. However, the events did not cease, but bombing took place in Thessaloniki in April 1903, and the Ilinden Uprising started at the beginning of August. The Mürzsteg reform plan, dictated by Austria and Russia, was announced in October 1903. The Macedonian question became a very hot issue for the Ottoman Empire as an international problem that became chronic with the interventions of the Balkan and European states.

Another factor to consider when examining conditions in Macedonia is migration. It was usual for Bulgarians, Greeks and Serbians in Macedonia to leave for countries including Bulgaria, Romania, Greece, Serbia and Austria due to unemployment. The main problem was migration of the young population to the North America after the Ilinden Uprising. Migration from Macedonia to America started at the beginning of the 20th century. The root cause of the migration was financial difficulties. Ottoman documents suggest that migration was resulted from financial difficulties. Deterioration of economic and social conditions in Macedonia was one of the major driving factors. The driving forces in Macedonia included unemployment, lack of land, low income and political issues. Rural poverty forced many peasants to seek economic opportunities abroad. Increasing tax burdens on the peasants, social violence and political banditry, and the reduction of agricultural production (small family lands) for each family brought by land divisions were the factors requiring workforce.

Living conditions and job opportunities in America were the major attractive factors. The economic opportunities offered by America were the primary motivating force. Employment opportunities and transportation networks that advanced with industrialization directed people towards North America. Wages paid to unskilled workers in America were five to ten times compared to the wages paid in the Ottoman Empire. This offered people the opportunity to make great savings only in a few years.

Travel companies and expanding agency networks facilitated migration to America. Ferry companies and agencies encouraged the people to migrate. Arrival of companies at Ottoman ports from the second half of the 19th century was another factor that facilitated migration to North America. The efforts made by ship companies that wanted to make profit and the users and labor brokers to promote migration to America were another factor that increased migration.

Migration from Macedonian provinces to America started in the early 1900s. Ottoman documents stated that migration took place for labor and workmanship purposes. The information networks established by the early immigrants and the information flow (how the potential immigrants will go, arrangement of the transfer, the costs, necessary documents, job opportunities, wages) encouraged the newcomers and triggered mass migration. The majority were men who went abroad to seek a fortune with the intention of returning home in two or three years. 3/4 of the immigrants were Bulgarian. The primary objective of immigrants was to search for their fellow townsman and find a paid job. Most Bulgarians who saved money were hoping to return to their country in a few years. Those who went to America were working for a daily wage of 40-50 cents or more.

Migration to America exhibited an increasing trend following the Ilinden Uprising. After 1902, migration increased year after year. It is estimated that 75.000 people migrate from Macedonia to the USA between 1900 and 1908. For US officials, there was confusion about who the immigrants from Macedonia were. Most of the said immigrants were typically listed as Turkish, Bulgarian, Serbian or Greek citizens in the entry logs for that period. For this reason, it is difficult to determine the exact number of Macedonian immigrants.

The Ottoman Empire implemented some administrative measures with a view to prevent this flow of migration out of its territory. However, it is difficult to prevent social events like migration only through a number of administrative measures. In Macedonia, people were migrating to America in order to make a living and escape an environment of anarchy and violence. The Ottoman Empire tried to prevent migration from Macedonian provinces taking some administrative measures such as not giving passports directly to America. However, the reasons leading to migration were not eliminated, and therefore, migration continued through other countries or escaping, despite all blocking efforts.